

İNGİLTERE’DE LİSANS DÜZEYİNDE COĞRAFİ ARAZİ ÇALIŞMALARI (Geographical Fieldwork at the Undergraduate Level in England)

Dr. Vedat ŞAHİN
v.sahin29@hotmail.com

Prof. Dr. Ramazan ÖZEY
*Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi, Ortaöğretim Sosyal Alanlar
Eğitimi Bölümü, Coğrafya Eğitimi Anabilim Dalı
rozey@marmara.edu.tr*

ÖZET

Arazi gezisi araştırmaları uzun bir tarihe sahiptir. Arazi çalışmaları İngiltere’de lisans eğitimi müfredatlarının önemli bir kısmıdır. Coğrafi arazi çalışması, lisans eğitimin döneminde coğrafyada temel kısımlardandır. Coğrafi arazi çalışması üniversitelerde önemli bir eğitim ve öğretim metodudur. Arazi çalışması, yeni veri toplamayı ve değerlendirme yapmayı kapsayan bir süreçtir. Arazi çalışmaları ile öğrenciler sınıf ortamından uzakta ilk elden coğrafi konular üzerine deneyimler kazanır. Coğrafi arazi çalışması İngiltere’de coğrafya bölümü lisans programlarının önemli bir kısmı ve bileşeni durumundadır. İngiltere’de lisans eğitimi müfredatlarında coğrafi arazi çalışmaları yarı günlük, tam günlük veya yatılı kalarak gerçekleştirilen arazi derslerinden oluşmaktadır. Arazi gezileri gerek İngiltere’nin kendi sınırları içinden seçilen yerlere gerekse deniz aşırı ülkelerden seçilen alanlara düzenlenmektedir. İngiltere’de üniversitelerde lisans düzeyinde coğrafya derslerinde coğrafi arazi çalışmaları yaygınca gerçekleştirilmektedir.

***Anahtar Kelimeler:** Coğrafya, Lisans, Arazi Eğitimi, İngiltere*

ABSTRACT

Field trip research has a long history. Fieldwork is an important part of undergraduate education curriculum in England. Geography fieldwork is regarded as an essential part of undergraduate education in Geography. Geography fieldwork is a very important learning and teaching method in universities. Fieldwork involves the collection of data and assessment that is new. Fieldwork provides an opportunity for students to gain first-hand

experience of geographical issues away from classroom, geography fieldwork is an integral and important part of the degree programmes within Departments of Geography in England. Fieldwork is an important part of our undergraduate curriculum. Geography fieldwork consists of half or full day site visits, or residential field courses at undergraduate education curriculum in England. Field trips are made to places within the borders of England and selected fields are from overseas. Geographical fieldwork at the undergraduate level at universities in England are widely carried out in geography lessons.

Keywords: *Geography, Undergraduate, Field Training, England*

Giriş

Uluslararası alanda genel olarak Birleşik Krallık olarak adlandırılan İngiltere, Avrupa kıtasının kuzeybatısında yer alan Kuzey İrlanda, İskoçya, Galler ve İngiltere siyasi yapılarının birleşmesi sonucunda meydana gelmiş 244.110 km² yüzölçüme sahip bir devlettir (Özey, 2009). İngiltere'nin kuzey ve batısında hakim olan yer şekilleri engebelik sahalardır. Ülkenin güneyinde alçak ovalık sahalara ve düzlükler genel yapıyı oluşturur. Birleşik Krallık'taki başlıca su bölümleri, yüksek alanların batısından kıyılara doğrudur. Ülkenin doğu ve güneydoğusuna doğru akış gösteren çok sayıda akarsu bulunmaktadır. Kuzey İrlanda'da ise başlıca akarsular kuzeydoğu yönünde akış göstermektedir. İngiltere'nin iklim özelliklerinin genel karakterini denizel yumuşak iklim oluşturmaktadır. Kış mevsiminde Golf Stream etkisi ılıman hava şartlarının oluşmasında kendini hissettirmektedir (Gözenç, 1998).

Birleşik Krallık'ı oluşturan 12 bölge bulunmaktadır. Bu bölgeler ülkenin bölgesel kalkınma planlaması çerçevesinde yapılandırılmışlardır. Birleşik Krallık'ın 2008 nüfus verilerine göre 61.4 milyon nüfusu vardır. Ülkede okullaşma ve okuryazarlık oranı yüksek olup 133 üniversite ve 325 yüksekokul bulunmaktadır. Ülkede okuryazarlık oranı 2010 nüfus verilerine göre %99 düzeyindedir (İngiltere Ülke Profili, 2010). Ülkedeki doğum oranlarının düşük olması, ülke nüfusunun giderek yaşlanmasına neden olmaktadır (Gülsoy, 2007).

İngiltere'deki eğitim sisteminin yapısı aşamalara göre oluşturulmuş bir düzen halindedir (Hofman, 2004). Bu aşamalar; Okul Öncesi Eğitim (Pre primary School) ile başlamaktadır. Bundan sonra

İNGİLTERE'DE LİSANS DÜZEYİNDE COĞRAFI ARAZI ÇALIŞMALARI

zorunlu eğitim dönemi olan İlköğretim ve Ortaöğretim gelmektedir. Zorunlu eğitimi tamamlayan öğrenciler İleri Eğitim (Further education) okullarına gidebilmektedir. Bu arada diploma ve sertifika veren programlara da öğrencilerin katılma hakları vardır. İngiltere'de yükseköğretim A-level, Lisans ve Lisansüstü eğitim şeklinde yapılanmıştır (Eurydice, 2007).

Birleşik Krallık'ta üniversitelere geçiş için başvurular "UCAS" (Universities & Colleges Admissions Service) üzerinden yapılmaktadır. "Ucas", Birleşik Krallık'ta lisans eğitimi almak isteyen öğrencilerin başvurularının yapıldığı ve değerlendirildiği "üniversiteler ve kolejlere kabul hizmeti" adı ile yapılanmıştır bir kuruluştur (www.ucas.com).

İngiltere'de coğrafya lisans eğitimi 3 yıl sürerken yüksek lisans genel olarak çoğu bölümde tam zamanlı olarak 1 yıl, yarı zamanlı olarak 2 yıl sürmektedir (Yükseköğretim Kurulu, 2000).

Birleşik Krallık'ın eğitim sisteminin gelişim ve yapılanma sürecinin uzun bir tarihi vardır. Bu bakımdan İngiliz eğitim sistemi, sürekli bir değişim ve yenilenme göstermiştir. Birleşik Krallık eğitimden daha fazla istifade etmek için yükseköğretim standartlarıyla ilgili çok sayıda çalışmalar yapmış ve bunları önemli yasal değişiklikler ile meydana gelmiştir (Lambert & Balderstone, 2000). Ülkenin eğitim tarihine bakıldığında, Cambridge ise 1209–1215 yılları arasında Oxford'tan göç eden öğretmenlerce kurulmuştur. Daha sonraları 1411'de İskoçya'da St. Andrews, 1451'de Glasgow ve 1495'te Aberdeen üniversiteleri Birleşik Krallık'ın bulunduğu ada parçasında kurulmuştur. Oxford Üniversitesi'nde tarih ve coğrafya kürsüleri 1622' ihdas edilirken Cambridge'de 1627'de kurulmuştur. Ancak bugünkü anlamda modern fen bilimleri, beşeri ve sosyal bilimlerin temelleri İskoçya'da atılmıştır. Buradan kurumsallaşan kürsü profesörlüğü sistemi zaman içinde İngiltere'ye geçmiştir (Gürüz, 2003).

İngiltere'de modern anlamda akademik coğrafyanın başlangıcını 1887'de Royal Geographical Society'nin (İngiliz Coğrafyacılar Enstitüsü) önderliğindeki konferanslara oluşturmaktadır. Bu konferanslar 1887'de Oxford Üniversitesi'nde ilk olarak başlamışsa da bir yıl sonra Cambridge Üniversitesi'nde coğrafya üzerine akademik anlamda çalışmalar çıkmaya başlamıştır. İlk coğrafya derneği olan Royal Geographical Society 1830'da Londra'da kurulmuş ise de gerçek manada

akademik gelişiminin ve ürünler ortaya koymasının konferanslarla başladığı kabul görmektedir (Özgüç ve Tümertekin, 2010). Oxford Üniversitesi'nde bir coğrafya öğretim kadrosu oluşturma çabalarına başlamış ve bunda da başarılı olmuştur. 1887'de bu kadroya okutman olarak atanan ilk kişi Mackinder olmuştur (Jones, 2003).

Coğrafi Arazi Çalışması Nedir?

Coğrafya üzerine araştırmalar yapan tüm öğretim görevlilerince coğrafya öğretiminde arazi gezilerinin hayati bir öneme sahip olduğu bilinir. Çünkü coğrafi arazi gezileri öğrencilere geniş deneyimler sağlar. Bu sayede öğrenciler coğrafya ile ilgili pek çok kavram ve pratik bilgiyi birleştirir. Arazi deneyimleri öğrencilerin niteliklerinin gelişmesinde bütün coğrafya öğrencileri için çok önemlidir. Artan teknolojik gelişmeler, video kameralar ve taşınabilir bilgisayarlar sayesinde arazide yapılan çalışmalar ve toplanan veriler günümüzde sahada çalışmalarını kolay kıldığı gibi bunlar üzerinden değerlendirmelere de imkan sağlamıştır. Ayrıca son 30 yılı aşkın zamandır okulların müfredat ve içeriklerinde çok geniş değişiklikler olmuştur. Bu nedenle öğrencilerin yetenekleri ve beklentileri de büyük ölçüde değişmiştir. Buna bağlı olarak daha önceleri lisans seviyesinde verilen arazi çalışmaları deneyimleri ve eğzersisleri A- Level seviyede verilmeye başlanmıştır. Bu durum yükseköğretimde arazi çalışmalarının tarzı ve uygulamaları bakımından değişiklikleri beraberinde getirmiştir (Kent, M.,vd. 1997).

Yükseköğretimde bilimsel araştırmalar önemli bir paya sahiptir. Yükseköğretimde coğrafya öğretiminde bilimsel araştırmaları içeren inceleme gezileri ve arazi çalışmaları bilimsel veri toplamaların temelini teşkil etmektedir (Garipağaoğlu, 2001; 13-30). Üniversite öğretiminde coğrafya eğitimi alan öğrenciler için arazi gezisi uygulamaları en önemli araştırma yöntemi niteliğindedir (Doğanay, 2002). İngiltere'de doğal ortamda gerçekleştirilen coğrafi arazi çalışmalarını konu edinen inceleme gezilerine "fieldwork" denilmektedir (Şahin, 2011) Coğrafya öğretiminde arazi gezileri (field trip) veya arazi çalışmaları (fieldwork) kavramları bilimsel olarak coğrafi sahada veri toplama ve bu sayede deneyim elde etmek için kullanılmaktadır. Bu araştırmalar inceleme ve bilgi edinme için gerçekleştirilmektedir. Arazi gezileri coğrafya ile ilgili seçilmiş bir konu üzerine belirlenmiş sahalara incelemelerde bulunmak, veri

toplamak, deneyim elde etmek ve araştırmalar yapmak için düzenlenir. (İzbrak, 1992; 137)

Alan veya arazi, coğrafyanın laboratuvarı niteliğindedir. Arazide yapılan gözlemlerde sayısal ölçümler yapıldığı gibi çalışmayı gerçekleştirenlerin öğrenmesini sağlayan çeşitli duyular da kullanılmaktadır. Bu bakımdan arazide yapılan gözlemler ve ölçümler esnasında görme, duyma, koku alma dokunma algılamaları kullanılmakta ve coğrafi anlamda deneyimler elde edilmektedir. Bu bakımdan arazi çalışmaları deneyiminde bulunanlar daha önce ileri sürülmüş genel fikir ve kavramların doğruluğunu birinci elden sınamış olmaktadır. Başka bir ifadeyle her hangi bir konu üzerine laboratuvar çalışması gibi, arazi de coğrafyacılar bakımından başka bir yerde toplayamayacağı bilgileri ve elde edemeyeceği deneyimleri sağlama yeridir. Aynı zamanda arazi çalışmaları, derslerde anlatılan konuların uygulama alanı ve örneklerin gösterilme sahasıdır (Özgüç, 1994; 63-64).

Coğrafi arazi gezileri çeşitli sahalara düzenlenebilmektedir. Bu yerler yakın çevreden seçilen sanayi tesisleri, turistik çekim merkezleri, sanat galerisi ve benzerleri olabilmektedir (Doğanay, 2002; 67 -72). Bunun yanında coğrafi eğitsel geziler tarihi yerler, fabrikalar, baraj, atelye, müze, sergi, otal, göl, dere, yayla vb. yerlere yapılabilmektedir (Gözütok, 2006; 293-294). Bunun gibi bir kasabanın caddelerindeki dükkânların çeşitleri, sayıları ve işlevlerini araştırmak ve elde edilen verileri kaydetmek ya da coğrafya açısından önemli olan bir teorinin gerçekleşme sürecini görmek ve değerlendirmek üzere arazi çalışmaları yapılabilmektedir (Özgüç, 1994; 63-64). Bu bakımdan denebilir ki bütün coğrafya olaylarını, ya coğrafi yeryüzünde oluş halinde ya da geçmişte olmuş olayların, şimdiki arazide kanıtlarını görme amaçlı olarak coğrafi arazi çalışmaları gerçekleştirilebilmektedir (Doğanay, 2002; 67 -72).

Coğrafya açısından hem öğretici hem de eğitici olan bu arazideki bilimsel gezi ve gözlemler, yükseköğretimde gününbirlik olarak yakın çevre gezileri şeklinde gerçekleştirildiği gibi, uzun süreli ve yatılı kalmak suretiyle uzak mesafe gezileri şeklinde de gerçekleştirilebilmektedir (Garipağaoğlu, 2001; 13-30).

Arazi çalışmaları esnasında çevredeki doğal ortamın resimler çekilerek veri kayıtları yapılmakta, çeşitli ölçümler gerçekleştirilmekte, farklı şekiller incelenmekte, örnekler araştırılmakta ve bu saha üzerine

coğrafi veriler sağlanmaktadır (İzbrak, 1992; 137) Bu duruma bağlı olarak coğrafi arazi gezilerinde yapılan gözlemlerin öğrencilerin öğrenim ve deneyim sağlama niteliklerini geliştirici etkisi olmaktadır. Böylece arazi çalışması esnasında öğrenciler bir coğrafi olay veya durumun belirtilerini ve şartlarını incelemek ve izlemek suretiyle gözlem yapmış, bireysel olarak temel becerileri kazanmış olmaktadır. Öğrenciler bilimsel arazi inceleme ve araştırmayla bir takım temel beceriler kazanmakta, sınıf ortamında soyut olarak öğrendiklerini doğal ortamdaki somut durumlar ile birleştirmekte ve aralarında ilişkiler kurmaktadır (Oğuzkan, 1985; 118-119). Ancak doğal ortam araştırmalarının tipik bir örneğinin gerçekleştirildiği gözlem yoluyla öğrenme gerçekleştirilirken olayların doğal oluşum içinde izlenmesine dikkat edilmelidir. Coğrafi arazide yapılan çalışmalar esnasında gözlemlerde bulunan konular ve elde edilen verilere ait sonuçlar not edilmeli ve kayda geçirilmelidir. Bununla birlikte arazi çalışmalarındaki gözlemlerin sübjektif değil somut olması ve sonuçların ölçülebilir nitelikte olması dikkat edilmesi gereken noktalardandır (Seyidoğlu, 1993; 38-39). Bu sayede eğitimsel ders gezileri ile sınıf ortamında görülen konuların kuramsal yönleri, arazide gerçekleştirilen uygulamalarla öğretimin zenginleşmesine ve kavramların anlaşılmasına yardım etmektedir (Hesapçioğlu, 1994; 222).

İngiltere’de Wolverhamton Üniversitesi’nde coğrafi arazi çalışmalarının üzerine araştırma yapılmış ve öğrenciler arazi çalışmalarının faydalı olduğunu belirtmiştir. Coğrafi arazi gezileri ile elde edilen pek çok beceri vardır. Bunlardan başlıcaları; gözlem becerisinin gelişmesi, deneyimsel öğrenmeyi artırma, öğrencilerin kendi başlarına öğrenim yapmalarını teşvik etme, analitik becerilerin geliştirilmesi, çevreye saygı bilinci oluşturma ve coğrafi araştırma yapmaktan tat alma isteğini geliştirmedir. Bunun yanında arazi çalışmaları esnasında diğer öğrenci ve öğretim görevlileri ile yakın çalışma ortamına girerek iletişim engellerini kaldırma yönü vardır (Besenyei, R., vd. 2004).

İngiltere’de Lisans Öğrencilerinin Coğrafi Arazi Çalışma Konuları

İngiltere’nin yükseköğretiminde arazi çalışmaları için seçilen konular çok çeşitli olmaktadır. Bu durumun nedeni ülkedeki yükseköğretimdeki coğrafya öğretiminin geniş bir şekilde arazide uygulamalı olarak yapılmasına dayanması ve coğrafyanın laboratuvarının

İNGİLTERE'DE LİSANS DÜZEYİNDE COĞRAFI ARAZI ÇALIŞMALARI

doğal ortamda olmasıdır. Ülkede coğrafya bölümlerinin yapılanmasında coğrafya çevre bilimlerinin pek çok üniversitede tek çatı altında ele alınmış olması da çevresel bilimlerle birlikte uygulamalı olarak derslerin işlenmesinin değerini artırmaktadır.

İngiltere'nin yükseköğretiminde coğrafya öğretiminde arazi çalışmaları konuları ve uygulamaları üniversiteden üniversiteye farklılık göstermekle birlikte coğrafyanın doğası gereği öğretilen konular ana hatları itibari ile benzerlik göstermektedir. Örneğin yerel ve genel iklim konularının ele alındığı klimatik uygulamalar, yeryüzü şekilleri ve oluşumunu incelemeye dayanan jeomorfoloji çalışmaları, suların çeşitli özelliklerini içeren hidrografya konuları ve bitkilerin dağılışını araştırma amaçlı biyocoğrafya konuları bunların başlıcalarıdır. Bu bakımdan arazide çalışma konuları göl, okyanus, akarsu, yer altı suları, bitkiler, hayvanlar, kayaçlar, ormanlar, yağmur, fırtına ve sıcaklıklar gibi konulardan oluşabilmektedir. Ayrıca bir şehir, bir şehrin nüfus özellikleri, şehirdeki ekonomik yapı veya madenler gibi çeşitli özellikleri içerebilmektedir. Bu bakımdan dikkati çeken özellik yükseköğretim kurularında yer alan coğrafya bölümlerindeki okutulan dersler ve bu derslerin konularının neler olduğudur. Çünkü öğrenciler genel olarak hangi yıl hangi dersleri görüyorlarsa buna göre bir düzen içinde arazi çalışmalarına gitmektedir (Şahin, 2011)

İngiltere'nin yükseköğretiminde coğrafi arazi gezileri öğrencilerin kendi başlarına gerçekleştirdikleri çalışmaları buldursa da genel olarak üniversite tarafından belli bir plan dâhilinde gerçekleştirilen uygulamalar şeklindedir. Öğrenciler bu plan dâhilinde yapılacak olan arazi çalışmasının niteliğine göre hazırlanmakta ve arazi çalışmalarına katılmaktadır. Yapılacak arazi çalışmasının konusuna göre öğrencilerin getirecekleri malzemeler ve bulundurulması gereken araç gereç farklı olmaktadır.

İngiltere'nin yükseköğretiminde arazi çalışmaları gerek bireysel çalışmaları gerekse grup halinde çalışmaları içerecek niteliktedir. Bu sayede öğrenciler hem kişisel olarak yeteneklerini kullanmakta ve değerlendirme yapılırken kişisel başarı tespit edilmekte hem de grup halinde yapılan çalışmalarda gösterdikleri performans ölçülmektedir.

İngiltere'nin yükseköğretiminde coğrafi arazi çalışmalarının niteliğini anlamak ve üniversitelerin seçtikleri arazi çalışmaları

konularını görmek açısından bazı üniversitelerin incelenmesi faydalı olacaktır.

İngiltere’de Monash Üniversitesi’nde Coğrafya ve Çevre Bilimleri Bölümü’nde arazi çalışmaları için öğrencilerin öğretim yıllarına göre farklı konular ele alınmaktadır. Öğretimin birinci yılında arazi çalışmalarının konuları; doğal çevreler ve insan etkisi, Avustralya fiziki coğrafyası, küresel felaketler üzerine incelemeleri içermektedir. Öğretimin ikinci yılında ise topraklar, arazi kullanımı ve çevre, kıyı jeomorfolojisi ve yönetimi, biyocoğrafya, coğrafya ve alan çalışmaları uygulamaları, şehirler ve topluluklar, çevresel örnekleme ve gözlem üzerine arazi çalışmaları yapılmaktadır. Öğretimin üçüncü yılında; şehirlerin güçlendirilebilirliği; topraklar, manzaralar ve onların yönetimi; manzara üzerine çalışmalar, Kuaterner ekolojisi ve ekosistem yönetimi, Avustralya’da atmosferik çevre, iklimsel değişimler ve değişkenlik, tarih öncesi insanlar ve çevre, alan çalışmaları ve bölgesel güçlendirilebilirlik konuları üzerine arazide inceleme ve çalışmalar yapılmaktadır (www.monash.edu.au).

Başka bir örnek verecek olursak Portsmouth Üniversitesi’nde coğrafi arazi çalışmalarının ilki öğrencilerin öğretime başladığı yılının başında gerçekleştirilir. Bu sayede öğrenciler, temel arazi çalışmaları teknikleri ve veri toplama yöntemlerini öğrenmektedir. Sonraki yıllarda coğrafya derslerinde görecekları konuların arazideki doğal durumları hakkında bilgi edinmektedir. Arazi çalışmaları için ikinci çalışma, beşeri coğrafyadan Portsmouth’un şehir coğrafyası açısından görünüşü ve değişimini kapsamaktadır. Bu sayede öğrenciler şehirlerin tarihi süreç içinde değişimi, gelişimi ve sebepleri üzerine incelemeler yapma imkanı bulmaktadır. Şehirlerin sanayileşme ve nüfuslanma durumları hakkında değerlendirmeler yaparlar. Üçüncü arazi çalışması ise, Portsmouth’un yakın çevresindeki kırsal arazilerin çalışılması üzerine yapılmaktadır. Bu çalışmalar esnasında öğrencilerin arazi tekniklerini kullanması ve fiziki coğrafya farklılıklarını keşfetmesi hedeflenmektedir. Öğrencilerin arazide veri toplama, analiz etme ve gerekli değerlendirmelerde bulunma yeteneklerini kullanmaları sağlanmaktadır (www.port.ac.uk).

Liverpool Üniversitesi Coğrafya Bölümü’nde daha çok hafta sonları gerçekleştirilmek üzere öğretim döneminin başında öğrencilerin kolayca gidebilecekleri yakın çevredeki Lake District bölgesine arazi

İNGİLTERE'DE LİSANS DÜZEYİNDE COĞRAFI ARAZI ÇALIŞMALARI

çalışması için gidilmektedir. Temel kavram ve becerilerin ele alındığı ve öğrencilerin alışmasının sağlandığı arazi gezisine coğrafya öğrencilerinin tamamı katılmaktadır. Lake District sahasında fiziki coğrafya konularından çeşitli çalışmalar üzerine odaklanılır. Bölgedeki göl buzullaşması ve sebepleri incelenir ve arazi deneyimi elde edilir. Buradaki çalışmalar dört farklı modül üzerine öğrencilerin araştırma yapması istenir. Bunlar; Lake District çevresi tarihi, jeomorfolojik haritacılık, arazi yapılarını teşhis ve yorumlama, eski çevrelerin yeniden inşası konuları üzerinedir.

Arazi çalışmaları doğal ortamda gerçekleştirildiğinden öğrencilerin manzaraları görmeleri ve bol yürüyüş yapmaları gerekmektedir. Bu sırada gözlem yapma önemli bir arazi çalışması niteliğindedir. Bu sahada arazi çalışmaları ve araştırma tetkiklerinde farklı konuları incelenir. Bunların başlıcaları; nehirlerin akımı ile ilgili çalışmalar, toprak ve sediment erozyonu, göl yamaçlardan akıntılar ile ilgili çalışmalar ve toprak kayması konularını içermektedir. Bu bakımdan ele alındığında Liverpool Üniversitesi Coğrafya Bölümü'nde derslerin tamamının işlenişi arazide saha çalışması ile bütünleşmiş durumdadır. Ancak öğretim yıllarına göre programlar devam ettiğinden öğrencilerin deneyimleri artmakta ve buna bağlı olarak arazi çalışmalarında gidilen yerler ve ele alınan konular değişmektedir. Bununla birlikte arazi çalışması aktiviteleri ve eğitim programları öğrenciler için kullanışlıdır. Özellikle coğrafi becerilerin öğrencilerin gelecekte mesleklerinde kullanılabilir nitelikte olması önemlidir. Bu bakımdan arazi çalışmaları esnasında gözlem becerisi, coğrafi verileri yorumlama, coğrafi olayları sorgulama, coğrafi kanıtların toplanması ve değerlendirilmesi öğrencilerde oluşturulmak istenen niteliklerdendir. Görüldüğü üzere Liverpool Üniversitesi'nde coğrafya derslerinde arazi çalışmaları ile coğrafi konulara ait temel tanım ve kavramalarının yerinde görülmesi, incelenmesi ve değerlendirilmesi büyük öneme sahiptir (www.liv.ac.uk).

Örneklerde de görüldüğü gibi İngiltere'de yükseköğretimde coğrafya derslerinde arazi çalışmaları konuları geniş bir içeriği kapsamaktadır. Arazi çalışmaları için üniversiteler üç yıl olan öğretimin her yılı farklı bölgeleri tercih ederek farklı konular üzerine öğrencilerin arazide deneyim kazanmalarını sağlamaktadır. Bununla birlikte müfredat dâhilinde görülen derslerde geçen konulara uygun çalışma sahaları tercih

edilmektedir. Bu yönü ile İngiltere’de yükseköğretimde coğrafi arazi çalışmaları araştırma, veri toplama, uygulama ve değerlendirme yapmaya dönük bir yapıya sahiptir.

İngiltere’de Coğrafi Arazi Çalışmalarında Lisans Öğrencilerinin Araştırma Yaptıkları Sahalar

İngiltere’de yükseköğretimde coğrafya öğretiminde arazi çalışması için seçilen sahalarda çeşitlilik göstermektedir. Gerek üniversitenin bulunduğu saha gerekse okutulmuş dersler öğrencilerin arazi çalışmasında bulunacakları bölgelerin belirlenmesinde dikkate alınmaktadır. İngiltere’de lisans öğrencileri zorunlu olarak derslerle birlikte arazi çalışmalarına katıldığı gibi seçmeli olarak da coğrafi arazi çalışmaları yapılmaktadır. Bu bakımdan arazi çalışması yapılan sahalarda bazen üniversitenin çevresindeki yakın coğrafi mekânlara ait yerler olurken bazen üniversiteden uzak ülkenin farklı yerleri de olabilmektedir. Ayrıca ders konuları ile ilişkili olarak deniz ötesi ülkelere de arazi çalışmalarına gidilmekte ve yatılı olarak kalmak suretiyle arazi çalışmaları yapılmaktadır. Hatta bazen Afrika, Amerika, Avustralya ve Asya’dan seçilen ülkelerdeki sahalarda arazi çalışmaları için gidilmektedir.

İngiltere’nin yükseköğretiminde coğrafya öğretimi için arazi çalışmaları yapmak amacıyla gidilen çeşitli üniversitelere ait uygulamaları belirtmek bu bakımdan faydalı olacaktır.

Northampton Üniversitesi’nde öğrencilerin öğretime başladıkları yılın Ekim ayında coğrafi arazi çalışmaları başlar. Coğrafya bölümünde okuyan bütün birinci sınıf öğrencilerinin katılımı ile İngiltere’nin kuzeyindeki Peak District alanına üç günlük bir gezi yapılır. Birinci sınıftaki geziler genel olarak günlük ve yarım günlük olarak ve yerel bölge arazi gezileri çerçevesinde gerçekleştirilir. Bu bakımdan yerel sahadaki arazilere geziler yapılır. İkinci sınıfta ABD’nin güneybatısında yer alan Nevada, Arizona ve Utah gibi bölgelerdeki çöllere arazi gezileri düzenlenerek öğrencilerin daha geniş anlamda veri toplama ve tecrübe edinmesi sağlanır. Ancak bu geziler düzenlenirken öğrencilerin tercihlerine bakılarak seyahat sahaları ele alınır. Genel olarak 12 gün alan bu arazi ve yol gezileri, tercihler ve işlenen ders konularına göre bazen Grand Canyon, Monument Valley ve Zion National Park gibi sahalarda da kapsayacak şekilde yapılmaktadır. Böylece öğrencilerin

İNGİLTERE'DE LİSANS DÜZEYİNDE COĞRAFI ARAZI ÇALIŞMALARI

çeşitli yapılara ait arazi manzaralarını inceleme ve gözlemde bulunma imkânı olmaktadır. Üçüncü yıldaki coğrafi arazi gezileri Amsterdam, Rome, Barcelona, and Death Valley gibi bölgelere yapılmaktadır. Böylece öğrenci coğrafya üzerine bir lisans programından mezun oluncaya kadar farklı özellikleri barındıran sahaları görme ve buralarda araştırma yapma imkanı elde etmektedir (www.northampton.ac.uk).

Loughborough Üniversitesi'nde coğrafya derslerinde öğretimin birinci yılında, yakın çevreden belirlenen sahalara günlük araştırmaları kapsayan arazi gezi programları vardır. Bu çalışmalar ile doğal ortamda coğrafi olayların gözlenerek fiziki ve beşeri coğrafya konuları üzerine öğrencilerin ilgilerinin artırılmasının yanı sıra coğrafya sahasında kullanılan gerekli metotları kavramaları sağlanır. Öğretimin ikinci ve üçüncü yılında, gerek yakın çevredeki günlük gezi çalışmaları gerekse uzak sahalardan seçilen alanlara yatılı olarak arazi çalışmaları yapılır. 2009–2010 öğretim yılında fiziki coğrafya üzerine öğretimlerinin ikinci yılında olan öğrencilere Kuzey İrlanda çevresi temelli arazi çalışmaları yapılmıştır. Bu bölgedeki arazi çalışmaları esnasında öğrencilerin kıyı sistemleri, buzul tarihi, nehir habitatları ve nehir ekolojisi alanlarında gözlem ve inceleme yapmaları sağlanmıştır. Ayrıca sedimentlerin yapısal özellikleri, jeomorfolojik haritaların yapımı, vejetasyon sahalalarının tespiti ve turba kömürü analiz etme becerilerine yönelik olarak arazide çalışmalar yapılmıştır. Yine arazi çalışmaları için öğretimlerinin ikinci yılında olan öğrencilerle, Paris çevresine şehir coğrafyası incelemeleri için gezi düzenlenmiştir. Böylece sermaye ve kültürlerin kesiştiği bir şehrin özellikleri gibi birçok konu üzerine inceleme yapılmıştır. Lisans öğretimlerinin üçüncü yılında olan öğrencilerle, İsviçre'nin Alpin sahasında Arolla vadisine arazi çalışmaları için gidilmiştir. Bu arazide öğrenciler hidrografya, biyocoğrafya, glasyal çevre şekilleri ve jeomorfolojik süreçler üzerine arazi çalışması yapmıştır. Arazideki bu çalışmalar ile öğrencilerin coğrafi alanlarda veri toplama, analiz etme ve coğrafi olayları değerlendirme yeteneklerinin geliştirilmesi hedeflenmiştir. Öğretimlerinin üçüncü yılında olan öğrencilerle arazi çalışmaları için gidilen bir başka yer Karayip Denizi adalarıdır. Bu sahadaki arazi çalışmaları Karayip Denizi Adaları çevresindeki nüfusun karakteristik özelliklerini ve aktif volkanların nüfusa etkisi inceleme ve gözlemlerde bulunmaya yöneliktir. Böylece öğrenciler bu çevredeki

çeşitli adalar üzerindeki yerleşmeleri inceleyerek farklılıkları ve benzerlikleri tespit etme imkânı bulmaktadır (www.lboro.ac.uk).

Loughborough Üniversitesi'nde coğrafya bölümü lisans öğrencileri arazi çalışmaları için yakın ve uzak çevrelerden seçilen çeşitli sahaları araştırmaktadır. Ancak genel olarak son yıllarda öğrencilerin arazi gezileri için tercih ettikleri yerler Karayipler, New York, Paris, Singapur ve İsviçre'yi kapsamaktadır (www.lboro.ac.uk).

Portsmouth Üniversitesi coğrafya bölümünde arazi çalışmaları yakın ve uzak alanlar alanlardan belirlenen çeşitli sahalara yapılmaktadır. Bunlar gerek günlük geziler şeklinde gerekse yatılı kalınarak gerçekleştirilen arazi çalışmaları şeklindedir. Ayrıca çeşitli seçmeli dersler ile öğrencilerin tercih ettikleri sahalara gerek bireysel seçimlere bağlı olarak gerekse üniversite bünyesinde yapılan planlama ile arazi gezileri düzenlenmektedir. Portsmouth Üniversitesi arazi çalışmaları için 2010 yılı ikinci sınıf öğrencileri arazi çalışmalarında Kuzey Kutbu yakınındaki Laponya arazilerini, Berlin'i, Barselona'yı ve Malta'yı tercih etmiştir. Üçüncü sınıf öğrencileri ise Belçika topraklarının özelliklerini, Colorado bölgesinde dağlık sahada görülen iklim yapısını ve Endonezya'da çevresel sürdürülebilirlik uygulamaları için arazi çalışmaları yapmışlardır (www.port.ac.uk).

Portsmouth Üniversitesi 2010 öğretim yılında coğrafi arazi çalışmaları için seçmeli dersler kapsamında gidilip inceleme, araştırma ve gözlem yapılan başlıca yerler; Arktik bölge, Colorado, İzlanda ve Kilimanjaro olarak gerçekleşmiştir (www.port.ac.uk).

Exeter Üniversitesi'nde lisans düzeyinde arazi çalışmaları için coğrafya bölümü öğrencileri öğretimlerinin ilk yılında üniversiteye yakın çevreden seçilmiş yerel sahalara, İngiltere'nin çeşitli bölgelerine ve deniz aşırı ülkelerden seçilen yerlere coğrafi arazi gezileri düzenlenmektedir. Lisans öğrencileri eğitimlerinin birinci yılında St Ives, Godrevy ve Geavor bölgelerine arazi gezisi düzenlenmektedir. Aynı şekilde coğrafi arazi gezileri için ilk yıl İngiltere'nin fakir bir gölgesi olmasına rağmen turizmin gelişmiş olduğu Cornwall'e hafta sonları için planlanan arazi çalışması gezileri vardır. Öğrenciler öğretimlerinin ikinci yılında yeşil doğada arazi çalışması için çiftlik ziyaretlerinde bulunmakta ve yakın çevredeki Mevagissey bölgesinde arazi çalışmaları yapmaktadır. Ayrıca şehir yenilenmesi örnekleri ile ilgili yakın çevreden çeşitli yerler ziyaret

İNGİLTERE'DE LİSANS DÜZEYİNDE COĞRAFI ARAZI ÇALIŞMALARI

edilmekte ve Pool bölgesine coğrafi arazi çalışmaları için gidilmektedir. Bunun yanında Lanhydrock House, Gardens, Jamaica Inn ve Bodmin Moor'a arazi gezileri yapılmaktadır. İkinci yıl öğrenciler seçmeli olarak İzlanda, New York ve Kanada'ya arazide uygulamalı ders çalışmaları için gitmektedir. Üçüncü yıl ise ABD ve Galler'e gezi yapılmaktadır. Bu coğrafi arazi gezileri sayesinde öğrenciler son yıl hazırlayacakları mezuniyet tez için deneyim elde etmekte ve bireysel proje çalışmalarına temel oluşturmaktadır. Bunun yanında Norveç ve İzlanda'da buzullaşma, İspanya'nın güneyinde turizm ve Amerika üzerine seçilen konulara yönelik arazi çalışmaları vardır (www.exeter.ac.uk).

Plymouth Üniversitesi'nde öğretim yılının başlamasıyla birlikte coğrafi arazi çalışmaları da başlamaktadır. Arazi çalışmaları için ilk olarak Bath bölgesine bir gezisi düzenlenir. Yatılı kalınarak gerçekleştirilen coğrafi saha çalışmasında fiziki ve beşeri coğrafyaya ait planlama, tarihsel gelişim ve büyüme, turizmin etkileri, buharlı suların nitelikleri ve çevre gözlemeleme gibi çeşitli konularda çalışmalar yapılır. Böylece öğrenciler doğal olayları anlamak ve açıklamak yeteneğine ulaşması hedeflenir. Aynı zamanda öğrenciler, coğrafi olayların sebeplerini öğrenerek gerçekleşme süreçlerini kavrar. Öğrenciler bir taraftan öğrenirken diğer taraftan bir not defteri ile öğrendiklerini ve gözlem yaptıkları olayları not alırlar. Örneğin konu hava şartları ve zaman ilişkisi ise bununla ilgili gözlemleri öğrencilerin not etmeleri istenmektedir. Daha sonra öğrencilerden bunları diğer öğrenciler ile paylaşmaları ve konu hakkında tartışmaları istenir. Böylece öğrencilerin bulgularının yeterliliği denetlenir. Öğrencilerin arazi çalışmalarındaki başarı değerlendirilmesi yapılırken gözlem yapma yeteneği, konuşma, grup çalışması, yazma ve yorumlama gibi nitelikleri göz önünde bulundurulur. Toplanan veriler ve keşfedilen fikirler bir yıl boyunca coğrafya derslerinde kullanılır (www.plymouth.ac.uk).

Plymouth Üniversitesi'nde yakın dönemlerde yapılan gezilerde saha çalışması yapılacak yerler; Cheddar Gorge, Bristol ve Somerset kontluğu çevresini kapsamaktadır. Bunlara ek olarak Plymouth çevresinde günlük geziler şeklinde iki farklı arazide saha çalışması daha yapılmaktadır. Arazide bilimsel saha çalışmalarında ikinci yıl, batı İrlanda'da County Clare bölgesine yatılı gezi düzenlenir. Bu gezi, öğrencilerin teorik bilgilerini uygulamalı olarak görmeleri açısından büyük önem taşır. County Clare büyük oranda kırsal araziden oluşan,

geleneksel kasabalar ve köylerinden oluşmaktadır. Bu arazilerde gözlemlerde bulunan öğrenciler kırsal sahalar üzerine deneyim elde etmektedir. Bu sayede öğrenciler Plymouth bölgesinin farklılıklarını karşılaştırma yaparak tanımakta ve gerçekleşen coğrafi olayları kavramaktadır. Ayrıca Burren National Park sarp arazisine yapılan arazi gezisi ile kireçtaşı yapısı, drenaj sistemleri ve bitki örtüsü gibi çeşitli fiziki coğrafya konuları incelenmektedir. Gezi düzenlenen bir başka yer Cliffs of Moher arazisidir. Bu sahada turizm üzerine çalışmalar yapılarak turistlerin gelme sebepleri ve bu bölgenin doğal şartları araştırılır. Bunun yanında öğretimlerinin ikinci yılında olan öğrencilerle deniz kıyısı ve körfez incelemeleri için Galway şehrine arazi gezisi düzenlenerek Galway körfezi çevresi ile ilgili doğal araştırma ve incelemeler yapılmaktadır. Üçüncü sınıftaki öğrenciler ile zorunlu ve seçmeli arazi gezileri şeklinde gerçekleştirilir. Örneğin bir gezi İngiltere’den deniz aşırı bir ülkeye seçmeli olarak coğrafi arazi çalışması düzenlenir. Bu gezi son yıllarda genellikle İzlanda, ABD, Avustralya, Malta, Çek Cumhuriyeti, Borneo ve Güney Afrika’ya olmuştur. Bunun yanında Barselona’da tercih edilen yerlerdendir. Plymouth Üniversitesi’nde coğrafya öğrencilerine her yıl üç veya dört farklı yere arazi gezisi seçeneği sunulmaktadır (www.plymouth.ac.uk).

Coğrafi Arazi Gezilerinde Kullanılan Araç Gereçler

İngiltere’de lisans öğrencileri ile yapılan coğrafi arazi gezilerinde çok çeşitli araç gereç kullanılmaktadır. Araç gereçler genel olarak araştırma yapılacak coğrafi konulardaki hedefleri gerçekleştirmek için ihtiyaç duyulan donanımlardan oluşmaktadır. Bu bakımdan İngiltere’de coğrafya derslerinde coğrafi arazi çalışmalarında kullanılan araç gerecin özelliği ve sayısı üniversiteye göre değişmektedir. Bu açıdan bakıldığında coğrafya derslerinde kullanılan araçlar arasında çözünmüş oksijen sondası, nem sondası, ultrasonik banyo, çözünmüş oksijen sayacı, bağıl nemölçer, yağmurölçer, otomatik hava istasyonu, yağış raporları, toprak analizi ve jeomorfolojik analizler araçları gibi çeşitli donanımlar vardır (Şahin, 2011).

İngiltere’de lisans öğrencilerinin arazi çalışmalarında kullandıkları araç gereçlerin mahiyetini anlamak açısından örnekler verilmesi faydalı olacaktır. Derby Üniversitesi’nde coğrafya derslerinde kullanılan donanımlardan bazıları; konumsal veri toplamak için araçlar,

İNGİLTERE'DE LİSANS DÜZEYİNDE COĞRAFI ARAZI ÇALIŞMALARI

uydu görüntüleme cihazları, coğrafi bilgi sistemleri analiz cihaz ve yazılımları, toprak analizi ve jeomorfolojik araçları, iklim ve çevre gözlem istasyonu araçları, su toplama ve analiz etme cihazlarıdır (www.derby.ac.uk).

Leeds Üniversitesi'nde coğrafi arazi çalışmalarında kullanılan donanımların başlıcaları şunlardır; kablosuz otomatik su seviyesi kaydedicileri, akıntı izleme sondaları, ph ve iletkenlik sayacı, elektronik akıntı sayacı, çark suyu şiddeti sayacı, el hava hızı kaydedici ve nem sondasıdır. Bu donanımlardan başka sıcaklık sondası, çözünmüş oksijen sondası, iletkenlik sondası, bulanıklık sondası ve çözünmüş organik madde sondası gibi pek çok araç gereç Leeds Üniversitesi'nde coğrafi arazi gezilerinde öğretim amaçlı olarak öğrenciler tarafından kullanılmaktadır (www.leeds.ac.uk).

Sonuç ve Değerlendirme

İngiltere'de arazi çalışmaları lisans aşamasında coğrafya derslerinin önemli bir parçası ve bütünleyicisidir. Her üniversitede seçmeli ve zorunlu olarak gerçekleştirilen arazi çalışması sahaları vardır. Geziler bir program dâhilinde yapılmakta ve öğrencilere sunulmaktadır. Bu araştırma gezileri sayesinde öğrenciler son yıl hazırlayacakları tez için çalışmalarına temel oluşturmaktadır. Ayrıca arazide saha çalışmaları sırasında öğrenciler, hem kendi grupları ile hem de akademik personelle yakın çalışma içinde olduklarından birbirlerini tanıma ve yardım alma imkânı bulmaktadır. Arazi çalışmaları hem fiziki hem de beşeri coğrafya konuları üzerine gerçekleştirilmektedir. Böylece öğrenciler bir sahanın coğrafi özelliklerini inceleyerek bundan hareketle genellemelere varmaktadır. Arazi çalışmaları doğal ortamdaki dünyadan toplanan verilerle gerçekleştirildiğinden öğrencilerde gerçek dünya algılaması oluşturulmaktadır.

KAYNAKLAR

Besenyeyi, L., Watkin, G. ve Oliver, K. (2004). An evaluation of the educational effectiveness of fieldwork within environmental science awards at the University of Wolverhampton. University Of Wolverhampton, Learning And Teaching Projects 2003/2004

- Doğanay, H. (2002). Coğrafya Öğretim Yöntemleri. İstanbul: Aktif Yayınevi.
- Eurydice. (2007). Avrupa yükseköğretim yapısına bakış 2006/07. Ankara: Eurydice Avrupa Birimi, Milli Eğitim Bakanlığı Strateji Geliştirme Başkanlığı.
- Garipağaoğlu, N. (2001). *Gezi-gözlem metodunun coğrafya eğitimi ve öğretimindeki yeri*. Marmara Coğrafya Dergisi. 3(2). 13-30.
- Gözenç, S. (1998). Avrupa Ülkeler Coğrafyası. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Gözütok, D. (2006). Öğretim İlke ve Yöntemleri. Ankara: Ekinoks Kitabevi.
- Gülsoy, E. (2007). İngiltere Ülke Raporu 2007. Ankara: T.C. Başbakanlık Dış Ticaret Müsteşarlığı İhracatı Geliştirme Etüd Merkezi Yayınları.
- Gürüz, K. (2003). Dünyada ve Türkiye’de yükseköğretim.(2. baskı). Ankara: ÖSYM Yayınları.
- Hesapçıoğlu, M. (1994). Öğretim ilke ve yöntemler, eğitim programları ve öğretim.(4.baskı) İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Hofman R. H. (2004). Institutional context of education systems in Europe. London: Kluwer Academic Publishers.
- İzbrak, R. Coğrafya terimler sözlüğü, İstanbul: MEB yayınları
- Jones, K. (2003). Education in Britain: 1944 to present. Oxford: Wiley-Blackwell Publishing.
- Kent, M., Gilbertson, D. D. ve Hunt, O. C. (1997). Fieldwork in Geography Teaching: a critical review of the literature and approaches. Journal of Geography in Higher Education. 21(3). s.313- 332, London.
- Lambert, D. & Balderstone, D. (2000). Learning to teach geography in the secondary school. London: Routledge.
- Oğuzkan, A. F. (1985). Ortadereceli Okullarda Öğretim: Amaç İlke Yöntem ve Teknikler. Ankara: Emel Matbaacılık

İNGİLTERE'DE LİSANS DÜZEYİNDE COĞRAFI ARAZI ÇALIŞMALARI

- Özey, R. (2009). Avrupa Coğrafyası. İstanbul: Aktif Yayınları.
- Özgüç, N ve Tümertekin, E. (2010). Coğrafya: Geçmiş, Kavramlar, Coğrafyacılar. İstanbul: Çantay Kitabevi.
- Özgüç, N. (1994). *Beşeri coğrafya'da veri toplama ve değerlendirme yöntemleri*. İstanbul: İstanbul Üniversitesi Basımevi.
- Seyidoğlu, H. (1993). Bilimsel Araştırma Ve Yazma El Kitabı. (5.baskı). İstanbul: Güzem Yayınları
- Şahin, V. (2011). İngiltere'de Yükseköğretimde, Coğrafya Eğitim Ve Öğretiminin Müfredat, Metot ve Araç-Gereç Açısından Değerlendirilmesi. Yayınlanmamış Doktora Tezi, Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü. İstanbul.
- T.C. Londra Büyükelçiliği Ticaret Müşavirliği. (2010). *İngiltere ülke profili*.
www.musavirlikler.gov.tr/upload/LON/Ingiltere%20Profili%202010.pdf Veri Bilgi 25 Mayıs 2011
- YÖK. (2000). *Avrupa Birliği Ülkelerinde Yükseköğretim*. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.
- www.exeter.ac.uk/ Veri Bilgi 10 Haziran 2007
- www.plymouth.ac.uk Veri Bilgi 15 Mayıs 2010
- www.derby.ac.uk Veri Bilgi 5 Mayıs 2009
- www.monash.edu.au/ Veri Bilgi 30 Mart 2009
- www.leeds.ac.uk Veri Bilgi 9 Aralık 2009
- www.liv.ac.uk/ Veri Bilgi 22 Aralık 2009
- www.port.ac.uk/ 20 Veri Bilgi Aralık 2010
- www.lboro.ac.uk Veri Bilgi 10 Aralık 2010
- [www.ucas.com /](http://www.ucas.com/)Veri Bilgi 20 Temmuz 2011